

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Tarpulaikio paralelizmai

2014-05-05

ŽURNALAS: KULTŪROS BARAI

TEMA: Bendrakultūriniai tekstai

AUTORIUS: Arūnas Spraunius

DATA: 2014-05

Kad nupieštum bambuką, reikia tapti bambuku.

Sumi-jo meistras

Imunitetas XX a. *kruvinosioms pagundoms* (Naumas Koržavinas) pasirodo neveiksmingas, kai susiduria su naujomis XXI a. pagundomis – kosmetine morale ir higieniniu komfortu“, – tvirtina filosofas Aleksandras Piatigorskis. Šie žodžiai tinka apibūdinti ir paradigmų sankirtai, šįkart turbūt geopolitikoje.

Pascalis Bruckneris, prancūzų rašytojas, filosofas, palygino du intelektualų forumus, kuriuose dalyvavo pats. Kolokviume „Kaip galvoti apie ateitį“ astrofizikai, fizikai, ekonomistai, socialinių mokslų atstovai rytojaus vizijas piešė beveik vien tamsiomis spalvomis: nauja finansinė krizė, vandens ir grūdinių kultūrų stygius, nesibaigiantys karai, ekosistemų irimas... O prieš tai vykusioje diskusijoje, kurią San Franciske surengė aplinkosaugininkų analitinis centras *Breakthrough*, nors debatai tarp skalūnų dujų, branduolinės energijos šalininkų ir tų, kurie agituoja už atsinaujinančius energijos šaltinius, gina nykstančias rūšis, truko tris dienas, nė vienas iš dalyvių nesuabejojo, kad žmonija vis dar turi ateitį, net jeigu jos kontūrai labai migloti.

Šių dviejų priešingų naratyvų kontekste prancūzų filosofas svarsto apie savo tėvynę, o jo išvados nėra optimistiškos. Kone du milijonai Prancūzijos piliečių yra išvykę svetur, 70 proc. emigrantų jaunesni negu keturiasdešimties metų, dauguma puikiai išsilavinę. Londonas šiuo metu jau laikytinas šeštu pagal dydį Prancūzijos miestu, nes jame gyvena apie 400 tūkstančių prancūzų emigrantų, nemažai jų ten susikrovė turtus. Išvyksta ne tik jaunimas, bet ir šimtai tūkstančių pasiturinčių pensininkų, išvargintų pernelyg brangaus pragyvenimo šalyje.

Brucknerio manymu, vienas iš dviejų tokio balsavimo kojomis paaiškinimų yra eskaluojama neapykanta pinigams – Prancūzijoje priimtini tik tokie socialiniai ar ekonominiai argumentai, kurie rūsčiai smerkia rinką ir finansines jėgas. Filosofas apibendrina: dorybingi atsišaukimai, deja, negali pakeisti dabartinės politikos,

prancūzams šiandien ypač trūksta būtent pinigų („Rūškanoji Prancūzija“, *bernardinai.lt*, pagal *City Journal* parengė Rosita Garškaitė, 2014-03-20).

Dramatiškų svarstymų, kryptančių sutrikimo ar vilties pusėn, netrūksta, pagal nerašytą tradiciją abejonės, skepsis ypač būdingas tiems, kurie vadina save visuomenės kritikais. Nieko nauja, kad radikalių naujovių fone vis dažniau klausiama, ar teisinga kryptimi judame... Vis dėlto lyginant dabartį kad ir su praeitu amžiumi, esama, pavadinkime, papildomų prasminių niuansų.

Lenkų publicistė, rašytoja, leidėja Barbara Torunczyk įdomiai interpretavo savo tautiečio Kazimiro Malevičiaus tapybos simbolizmą: „Atrodytų, vien pirštų galiukais, teptuko prisilietimu Malevičius jautė tai, ką atneša naujasis [XX – A. S.] amžius – individualių bruožų nykimą, žmonių tarpusavio santykių seklėjimą, matė, kaip masių somnambulizmas ir valios stoka įtraukia į nebūties akivarą“ („Malevičiaus mįslė“, *Kultūros barai*, 2014, nr. 1, p. 81).

Ir susiejo abu šimtmečius: „Simbolistinei operai „Saulės nugalėjimas“ XX a. pradžioje dailininko Malevičiaus sukurti kostiumų ir scenografijos kubai reinkarnavosi per 2002-ųjų pasaulio futbolo čempionato Seule atidarymą. Televizorių ekranuose graškiais nusilenkimais lingavo plastikiniai televizijos imtuvai, tapę šokėjų kostiumais [...] Spektaklį išvydo pusė milijardo žmonių. Žvelgiant į futbolo pirmenybių atidarymo reginį, susidaro išpūdis, kad XX amžius jau užvertas kaip šiuolaikinio meno epocha“ (Ten pat, p. 84-85).

Apie individualių bruožų, kaip jie buvo suprantami iki XXI a., nykimą byloja ir kasdienybė. Šiomet balandžio pradžioje Sidnėjaus teismas išaiškino, kad teisiniu požiūriu žmogus negali būti apibrėžiamas vien kaip vyras ar moteris, toks sprendimas priimtas, tenkinant Norri Mey-Welby ieškinį. Tai asmuo, gimęs vyru, tačiau 1983-iaisiais po operacijos pakeitęs lytį ir nutaręs, kad toliau gyvens, nebūdamas nei vien vyras, nei vien moteris. Australijoje nuo šiol teisiniu požiūriu egzistuoja trys lytys – moterys, vyrai ir neapibrėžtieji. Ar šį žodį rašyti su kabutėmis, ar be jų – filosofinis (tiek, kiek filosofijos kaip mokslo apie bendriausius, universaliausius principus ir dėsningumus dar yra likę) ir griežtai asmeninis reikalas. *Sydney Morning Herald* minėtą sprendimą pavadino istoriniu, turėsiančiu ilgalaikių pasekmių šaliai. Tiesa, genderinė klasifikacija irgi neatmetama, ji kvalifikuojama kaip galimà. Kiek anksčiau interneto socialinis tinklas *Facebook* vartotojus amerikiečius gundė atrakcija – galimybe identifikuotis su vienu iš 50 siūlomų tapatybės variantų, kaip antai *neapibrėžtas, belytis, dvilytis, permainingas* ir t. t.

Pragmatiškai laikai racionaliai aptaria ir dalykus, kurie amžių amžius buvo tabu. 2011-aisiais Jonas Underwoodas anglakalbiam pasauliui pasiūlė mirties kavinės, kokia Šveicarijoje veikia jau seniai, idėją, aiškindamas, esą vengdami kalbėti apie mirtį, žmonės praranda palaikymo galimybę, kai ateina viena lemtingiausių akimirku, su kuria teks susidurti kiekvienam. Iš pradžių Underwoodas kreipėsi į Rytų Londono kavinių savininkus, klausdamas, ar šie priimtų klientus, kurie kalbės apie mirtį. Vieniems idėja pasirodė keista, kitiems net nesveika. Tada iniciatorius pirmą susitikimą surengė savo namų svetainėje, padedamas mamos. Amerikoje ir Jungtinėje Karalystėje jau įvyko daugiau kaip šimtas tokio pobūdžio susitikimų. Tai nėra vieta, kur skleidžiamas religinis prozelitizmas, – kviečiami tiek įvairių religinių pakraipų, tiek

netikintys žmonės. Susitikimai nebūtinai skirti tiems, kurie neseniai patyrė netektį. Daugiausia svarstoma apie mirties realumą, mintimis dalijasi ir jauni sveiki žmonės, kuriems tai dar lyg ir neturėtų būti ypač aktualus klausimas.

Australų gydytojas Philippas Nitschke, pravardžiuojamas *Daktaru mirtimi*, 2009-ųjų gegužę Didžiojoje Britanijoje surengė ciklą seminarų, per kuriuos aiškino, kad nepagydomai sergantis žmogus atsiduria prieš dilemą, ar mirti ligoninėje tarp svetimų žmonių, ar pasitraukti amžinybėn jaukiomis namų sąlygomis. Pats Nitschke jau keturiems asmenims pagelbėjo atsisveikinti su šiuo pasauliu. 2009-aisiais gana plačiai nuskambėjo dar viena istorija: 85-erių metų britas, žinomas dirigentas Edvardas Daunsas ir jo žmona 74-erių Yoana savo noru baigė gyvenimą eutanazijos paslaugą teikiančioje Šveicarijos klinikoje „Dignitas“, į kurią juos atlydėjo sūnūs. Sutuoktiniai nusprendė kartu žengti šį žingsnį, kai sužinojo, kad Yoanai – paskutinė vėžio stadija.

Pernai Europos žiniasklaida daug rašė apie belgą Nataną Ferchelstą, kuris pasirinko eutanaziją, nusivylęs gyvenimu, esą kentėjo nuo pat gimimo, kai buvo vadinamas Nancy ir gyveno merginos, moters gyvenimą. Pasidarydamas savimi nepavyko atsikratyti net po daugybės operacijų, kai pakeitė lytį ir tapo vyru. Todėl 44-erių Natanas-Nancy pasirinko mirtiną injekciją. Likus 24 valandoms iki mirties, duodamas interviu vienam flamandų dienraščiui, jis guodėsi nuo pat vaikystės namuose buvęs nekenčiamas, nes motina labai norėjusi turėti sūnų. Natano istorija sukretė Belgiją, kur eutanazija yra legali nuo 2002-ųjų, kasmet tokiu būdu palieka šį pasaulį maždaug pusantro tūkstančio žmonių (tai sudaro apie du procentus visų mirčių šalyje).

Asmeninis apsisprendimas išeiti tampa kaip ir gyvenimo pasirinkimu. Pagrįstai kyla klausimas, ar apskritai dar yra egzistencinis riboženklis, ties kuriuo „saldžios mirties“ žygis būtų sustabdytas ar bent pristabdytas? Juo labiau kad Belgijoje ką tik pasibaigusi vieno įstatymo priėmimo istorija privertė suklusti net libertariškiausiai nusiteikusius protus. Šios šalies parlamentas socialistų, žaliųjų ir liberalų balsais priėmė įstatymą, kuris leidžia iš gyvenimo savo noru pasitraukti vaikams, sergantiems nepagydomomis ligomis ir patiriantiems nepakeliamas kančias. Iki tol eutanazija nuo 12 metų buvo leidžiama tik Nyderlanduose. Belgijos įstatyme minimalus amžiaus cenzas nenurodytas, iškelta tik sąlyga, kad mirtina liga būtų pasiekusi galutinę stadiją, vaiko, apsisprendusio pasitraukti iš gyvųjų, būklę diagnozuotų psichologas, nepriklausantis gydančių gydytojų grupei, o mirtinai jo išvadai pritartų ligonio tėvai. Tokio sprendimo šalininkų teigimu, norėta apginti gydymo įstaigas, kurios iš gailėsčio kai kada padeda mažiesiems pacientams išsivaduoti iš kančių, bet ši procedūra anksčiau nebuvo teisiškai apibrėžta. Eutanazijos priešinkai tikėjosi, kad veto paskelbs Belgijos karalius Philippas, bet šis, nekreipdamas dėmesio į 200 tūkstančių Europos Sąjungos piliečių protesto peticijas, įstatymą pasirašė.

Konstruktivūs laikai, tarkime, legalizuoja ir nuskausmina (arba nudrenuoja) vis didesnes depresijos teritorijas, nors Pasaulinė sveikatos apsaugos organizacija pateikia šiurpius duomenis – planetoje kasmet nusižudo beveik milijonas žmonių. Per pastaruosius 45 metus savižudybių skaičius išaugo 60 proc. Pasak švedų psichiatro dr. Bengto Safsteno iš Upsalos universitetinės ligoninės, 50–90 proc. savižudybių įvyksta dėl psichinių depresinio pobūdžio sutrikimų.

Bet žmonija visada tikėjo (istorija pateikia daugybę tokio tikėjimo patvirtinimų), esą

reikia tik išsiaiškinti ir klasifikuoti problemą, o tada tikrai pavyks su ja susidoroti. Be to, gyvenimas darosi vis labiau kompleksiškas, struktūriškai segmentuotas, todėl viską klasifikuoti ganėtinai patogiu. Taigi be didelio vargo nustatoma chroniška, atipinė, bipoliarinė, maniakinė, sezoninė, psichozinė, pogimdyvinė ar dar kokia nors depresija ir taip toliau. Kam nors atrodo, kad tai – lėkštas ir nesekingas pozityvizmas, egzistenciją redukuojantis vien į žinojimą. Kodėl, velniai griebtu, ignoruojama metafizika? Kita vertus, taip manančių nepaliaujamai mažėja.

Viena iš įtakingiausių dabartinę reikalų padėti lemiančių (bet dar galutinai jos nenulėmusių) aplinkybių yra gyvenimo technologizavimas. Tai ne vien savęs gražinimas *fotoshopu*, prieš prisistatant interneto pažinčių svetainėse (nors šis šiuolaikinio gyvenimo aspektas irgi labai išraiškingas, socialiai įtakingas). Nemenką triukšmą tarptautiniu mastu sukėlęs tyrimas atskleidė, kad dėl technologinių pokyčių JAV ekonomika per artimiausią laikotarpį praras 47 proc. darbo vietų. Beje, tyrimo autoriai – Michaelas Fraseris ir Michaelas Osbornas – nėra ekonomistai, jie dirba Oksfordo universiteto Inžinerijos katedroje. Suprantama, šio tyrimo duomenys veikiausiai tiktų bet kuriai išsivysčiusiai šaliai.

Tyrėjų nuomone, labiausiai pažeidžiami taps tie, kurie teikia paslaugas, užsiima mažmenine prekyba, administracine veikla, biurų nuoma. Nemažai darbo vietų praras įvairūs gamybos, transportavimo, sandėliavimo sektoriai. Beje, dėl kompiuterizacijos veikiausiai sumažės darbo ekonomistams, finansų analitikams, verslo konsultantams. Žodžiu, *kretyvas* irgi pavojuje. Sporto ir akcijų biržos naujienas JAV rašo jau ne žmonės, bet programinė įranga. Redaktorius, jei pageidauja, geriausiu atveju gali įterpti kokį sąmojų, bet ir tai neprivailoma.

Swedbank vyriausiasis ekonomistas Nerijus Mačiulis žurnalo *Valstybė* surengtos konferencijos, skirtos ekonomikai, diskusijoje pabrėžė: kad darbo rinka keisis iš pagrindų, gali atrodyti abejotina, bet, įvertinus ankstesnes pramonės revoliucijas (tarkime, garo mašinos išradimą XIX a. ar gamybos elektrifikaciją XX a. pradžioje), tokia galimybė tikėtina. Juo labiau kad maždaug po Antrojo pasaulinio karo prasidėjęs virsmas skaitmenizacijos link dabar auga jau geometrine progresija ir technologiškai yra nepalyginamai galingesnis už minėtas pramonės revoliucijas. Priminsiu: žurnalas *Time* tradicinės „Metų žmogaus“ nominacijos laureatu 1982-aisiais išrinko kompiuterį, taigi išvalgiausieji jau prieš gerus tris dešimtmečius numatė, kad kompiuterizacija pakeis pasaulį iš esmės.

Keletas *Google* automobilių jau nuvažiavo pusę milijono mylių ir patyrė dvi avarijas – pirmą, kai vairavimą buvo perėmęs žmogus, antrą, kai į *Google* mašiną sankryžoje atsitrenkė kitas automobilis. Technologijos, kurios užtikrina, kad galima važiuoti be vairuotojo, išrastos maždaug prieš trisdešimt metų – tai kamera, skenuojanti aplinką, automobilio vietą nustatantis GPS įrenginys ir kompiuteris, apskaičiuojantis, kaip reaguoti į aplinkos pokyčius ir įvykius kelyje. Kyla klausimas, kodėl tokių mašinų dar palyginti mažai? Atsakymas: toks važiavimas kol kas legalus tik trijose JAV valstijose – Nevadoje, Floridoje ir Kalifornijoje. Kitur jis nelegalus, nes dar neišsiaiškinta, kas bus atsakingas, jei nutiks avarija. Tik teisiniai barjerai neleidžia, kad visi, tarkime, vilkikai Amerikoje būtų valdomi kompiuterių. *Google* automobiliuose žmogus prie vairo privalomas vien dėl psichologinių priežasčių – išvydę be vairuotojo lekiančią mašiną, aplinkiniai kol kas taip sutrinka, kad ima elgtis neprognozuojamai.

Dabartiniai kompiuteriai milijoną kartų greitesni už pirmuosius, išrastus prieš tris dešimtmečius ir pelniusius *Time* „Metų žmogaus“ titulą. Sakoma, kad jau sukurti kvantiniai kompiuteriai (kol kas kainuojantys 10 milijonų dolerių), jų procesorius veikia, esant minus 273° Celsijaus, o skaičiavimo galia stulbinanti – tai, ką tradicinis kompiuteris sprendžia ištisus metus, šis atlieka per keliolika minučių. Tik laiko klausimas, kada kvantinis kompiuteris taps tokia pat kasdienybės dalimi, kaip, tarkime, su kiekviena nauja karta pingančios skaityklės.

Prie interneto prijungtų daiktų (buitinė technika, televizoriai, šildymo sistemos ir pan.) skaičius Žemėje 2008 m. viršijo planetos gyventojų skaičių. Kompanija CISCO prognozuoja, kad 2020-aisiais tokių daiktų bus 50 milijardų. Prie kompiuterio jungiamas ir žmogus – pavyzdžiui, jau sukurtos kontaktinės lizės, kurios matuoja cukraus kiekį kraujyje ir siunčia signalą į „paciento“ mobilųjį, jei cukraus aptikta per daug. 2012-aisiais sukurta daugiau duomenų negu per pastaruosius penkis tūkstančius metų. Nyderlanduose gyvulininkystės sektorius jau visiškai kompiuterizuotas – į galvijus įmontuoti „davikliai“ informuoja, kada melžti karves, praneša jų veršiamosi laiką ir pan.

Mašinos įstengia mokytis pačios. Tarkime, kompiuteriu valdomi termostatai. Žmogus iš pradžių nustato, kokios temperatūros kuriame kambaryje pageidauja, po kurio laiko termostatas jau žino „šeimininko“ įpročius (kada ryte keliasi, išvyksta į darbą, kada grįžta ir pan.), todėl viską sutvarko pats. Sakoma, kad taip sutaupoma 20 proc. energijos. Be abejo, tą gali ne vien jos (semantiškai, net metaforiškai įdomus įvardžio jos vartojimas, kai kalbama apie mašinas). Automobilių gamyklose naujos kartos robotai, atliekantys daugiau operacijų negu žmonės, jau programuojami ne vienai siaurai funkcijai, – jie stebi aplinką, reaguoja į pokyčius ir priima sprendimus. Beje, pagal šešias spalvas galima spręsti, ką robotas jaučia. Jau sukurti 3D spausdintuvai, namą pastatantys per 24 valandas. Pernai atlikta pirmoji operacija, kai motociklininkui, patyrusiam avariją, 3D atkūrė visiškai sudarkytą veidą.

Tik laiko klausimas, kada mūsų (jei ne mūsų – tai mūsų vaikų) žvilgsnio nebetrikdys saugiai lekiantys įvairaus dydžio automobiliai be vairuotojų. Vargu ar esama racionalių argumentų, įrodančių, kad sparti technologijų raida lėtės – kognityvinis šokas XXI a. gatvėje jau ištiktų ne tik karieta pripratusį keliauti džentelmeną iš oraus XIX a., bet ir palaimingo (kai kam) XX a. vidurio kairįjį maištininką.

Ar galima tikėtis, kad XXI a. mašinų laužytojais luditais taps intelektualai? Na, pavyzdžiui, Slavojus Žižekas? Tada jo knygos „Iš pradžių kaip tragedija, po to kaip farsas“ pavadinimą tektų taikyti ir dabartinei tikrovei – kas Anglijoje dėl sparčios industrializacijos XVIII ir XIX a. sandūroje virsdavo tikromis samdinių tragedijomis, dabar iš tikrųjų gali įgauti farso pavidalą. Apie „maištauti bandančias mašinas“ dar nekalbama (kol kas), tačiau mėginimas užsimoti prieš biblioteką skaityklėje ar indiferentišką kompiuterį, valdantį kokį nors (nebūtinai technologinį) procesą, būtų don Kichoto gestas, ne daugiau.

Karlo Marxo „farsu“ papildyta Georgo Hegelio idėja apie neišvengiamą istorijos kartojimąsi skamba taip pat gražiai, kaip aistringai Žižekas gina ideologiją apskritai ir XXI a. globalizacijos realijoms adaptuotą komunizmą konkrečiai, kalbėdamas apie jo reinkarnaciją, padėsiančią palaikyti globalaus, pirmiausia ekonominio, stabilumo

simetriją. Bet pats Žižekas išmoningai manipuliuoja visais privalomais globalizacijos ir laisvosios rinkos atributais – reklama, *public relations*, rinkodara, skandalu ir pan., padedančiais „išsukti“ bet ką (nesvarbu, ar tai būtų turinys, ar technologinis faktas). Nieko asmeniškai, net neaišku, kas – turinys ar technologinis instrumentarijus – čia „pirmesnis“. Beje, tokią reikalų padėtį išraiškingai iliustruoja ir lietuviškos realijos – kiek viešųjų asmenų, intelektualų, visuomenininkų „kreipimusi“ per pastaruosius keletą metų indiferentiškai „nuskandino“ ar tiesiog nepastebėjo „savo reikalais“ užsiėmusi įtakingiausia interneto žiniasklaida, o kartu su ja ir visi kiti, tarp jų asmenys, kuriems tie kreipimai – tiek simboliškai, tiek viliantis normatyvinių pasekmių – buvo adresuoti?

Be abejo, maištas kaip ilgesys ir kiti stilingi gyvenimo atributai tebeturi konstantos statusą. Orsonas Wellesas, 1975-aisiais atsiimdamas Amerikos kino instituto apdovanojimą už viso gyvenimo nuopelnus, pasakė: „Vienoje pusėje jūs, teikiantieji man apdovanojimą šeiminiškai, kitoje – aš, benamis. Nenoriu tuo pasakyti, kad esu vienintelis toks pasaulyje. Nieko panašaus. Mūsų nedaug, bet mes vis dar esame.“

Konstantos statusą tikriausiai yra išlaikiusi ir laimė. Tačiau Umberto Eco lakoniškoje esė „Teisė į laimę“ (*L'Espresso*, 2014-03-28) teigia manantis, kad dauguma mūsų problemų sietinos su Jungtinių Valstijų 1776 m. liepos 4 d. Nepriklausomybės deklaracijos nevykusia formuluote, kuri, sklidina masoniško tikėjimo progresu, skelbia visuotinę teisę į gyvenimą, laisvę ir galimybę siekti laimės. Iš pirmo žvilgsnio – tai revoliucinė deklaracija, tačiau blaivi nuovoka kužda, kad niekas iš tikrųjų nežino, kas toji laimė yra. Ypač kai norima užsitikrinti *nuolatinį* laimės būvį, nes abejonių, skausmo ar krizių nepatiriantis žmogus yra arba idiotas, arba atskirtas nuo pasaulio ir neturintis troškimų. Laimės akimirkos trumpos ir nutinka epizodiškai, po jų užslenka periodai, kai (vėl) jaučiame skausmą, nerimą, susirūpinimą. Be to, kalbėdami apie laimę, visada turime galvoje save, bet labai retai – visą žmoniją.

Užtat laimės idėją imperatyviai eksploatuoja reklamos ir vartojimo industrija, – kiekvienas pasiūlymas čia skamba kaip laimingo gyvenimo garantas (kremas jaunina, skalbimo milteliai šalina bet kokias dėmes, aplink mėsos konservų dėžutę susirenka visa šeima, parduodamas nuostabus ir pigus automobilis, įdėklai, leidžiantys be baimės su draugais žengti į liftą, ir t. t., ir pan...). Tiesa, Eco manymu, nesame beširdžiai, išgirdę per žinias apie vargstančius, kai kada paaukojame jų labai pinigų, skiriame pusę procento mokesčių...

Na, bet kol kas vis tiek – ne filosofas Piatigorskis ar semiotikas Eco, bet trečios kartos kapitalistas Billas Gatesas siūlo, kaip ištraukti pasaulį iš skurdo. Šiomet sausio 22-ąją jis paskelbė, kad 35 skurdžiausiose, kaip nustatė Pasaulio bankas, valstybėse iki 2035 m. bus smarkiai pakeltas socialinės gerovės lygis. Gateso manymu, tų šalių pajamos vienam gyventojui perkops dabartinius Kinijos rodiklius, o ten bendrojo vidaus produkto dalis vienam asmeniui 2012 m. siekė 9040 JAV dolerių. *Microsoft* įkūrėjo manymu, deramai investuojant į sveikatos reformas, kiekviena iš tų vargo prislėgtų šalių galėtų iki 2035 m. pasiekti bent jau tokį vaikų mirštamumo lygį, koks XX a. 9-ajame dešimtmetyje buvo JAV ir Didžiojoje Britanijoje.

Išeitų, beveik du dešimtmečius – simbolinis atskaitos taškas būtų *Bill&Melinda Gates Foundation* veikimo pradžia 1997-aisiais (dar syki priminsiu, kad labdaros fondo

steigėjas yra skaitmeninių technologijų, gerokai pakoregavusių ir tebekoreguojančių semantinę raišką, kompanijos savininkas vadybininkas) – su nepritekliais visame pasaulyje sėkmingiausiai kovojama būtent rinkodaros metodais! Gatesas neabejotinai yra racionalus pragmatikas, tikriausiai stokoja dvasingumo, o jo svarstymai apie maištą arba ilgęsi vargu ar pasižymėtų išskirtiniu stiliumi. Vadybininko žvilgsnis į ateitį, kur bus mažiau skurdo, susikryžiuoja su subtiliu filosofu apmaudu dėl „higieninio komforto“. Gal dėl to ir kyla apmaudas, kad Piatigorskis yra filosofas? Būtent.

Beje, filosofija irgi segmentuojama (sunku pasakyti, kiek „savanoriškai“), specializuojama (yra teigiančių, esą išpuoselėtas ko nors sisteminimas yra to „ko nors“ pabaigos pradžia). Surinkę žodžius „verslo filosofai“ lietuviškame *Google* rasite daugiau kaip pusę milijono nuorodų. Prieš gerus aštuonerius metus *Melcrom* atliktas globalus tyrimas parodė, kad tų įmonių, kurių darbuotojai aiškiai suvokia savo organizacijos strategiją ir filosofiją, rezultatai geresni 43 proc. Tačiau ištyrus daugiau kaip 500 pasaulio kompanijų paaiškėjo: vos 33 proc. jų darbuotojų yra tikri, kad aiškiai suvokia savo organizacijos strategiją ir filosofiją. Paprastas, atseit statistiniais duomenimis grindžiamas mokslas – jokių asmeniškumų, šiuo atveju tinka ir banalybė, atseit dirbti yra kur.

Prof. Peteris Duckeris verslo filosofiją supaprastino iki 5 žodžių, perskirtų brūkšniu: „Pagrindinis verslo tikslas – patenkinti klientus.“ Štai viena iš šiuolaikinio pasaulio realijų: kartą didelės įmonės vadovas apgailėstaudamas prisipažino, kad net prikeltas naktį galėtų išberti viską apie kompanijos aktyvus ir pasyvus, realiu laiku bet kada išsiaiškintų padėtį sandėliuose ir pelno prognozes, tačiau neišsivaizduoja, apie ką jo kompanijos žmonės kalbasi per pietų pertrauką. Tai filosofinė ar nefilosofinė bėda, kad hierarchijos viršuje esantieji nesuvokia, į kurią pusę linksta jų vadovaujamos organizacijos filosofija, nėra susipažinę su darbuotojų ugdymo galimybėmis ir tikslais? Rinkodaros teorija, viešieji ryšiai rekomenduoja vadovybei pasitelkti psichologijos, filosofijos, sociologijos ir pedagogikos žinių turintį personalo vadovą, kuris būtų organizacijos filosofas, universalus pagalbininkas, galintis išsiaiškinti ir suderinti akcininkų, vadovų ir darbuotojų poreikius.

Palyginkime: Immanuelio Kanto teigimu, filosofija turi atsakyti į keturis esminius klausimus: 1. Ką galiu žinoti? 2. Ką turiu daryti? 3. Ko galiu tikėtis? 4. Kas yra žmogus? Šiuolaikinė jos versija versle: „Ką aš, kaip kompanijos narys, galiu sužinoti?“, „Kokios mano teisės ir pareigos?“, „Ko galiu tikėtis šioje kompanijoje?“ ir „Koks mano vaidmuo joje?“

Vadybos teorija skelbia, kad organizacinė filosofija privalo aiškiai suformuluoti vertybes, kitaip sakant, apibrėžti moralę, kuria remdamiesi kompanijos nariai bendrauja su klientais, partneriais, tiekėjais ir tarpusavyje. Filosofija nurodo ir tos organizacijos santykį su visuomene, misiją, galų gale ateities viziją. Pasirodo, yra kompanijų, kurios iš gryno idealizmo investuoja į savo darbuotojų gerovę. Sakoma, kad idealizmu savo filosofiją grindžia daugiausia JAV ir Skandinavijos šalių įmonės. Švedijos verslo filosofas Fredrikas Härenas „Idėjų knygoje“ pabrėžia: „Įkvėpti darbuotojus privalo misija, vizija ir vertybės.“

Knygos „Dora lyderystė“ autorius, Doros lyderystės instituto įkūrėjas, mokytoju

prisistatantis Alexandras Havardas teigia, kad politikoje didis žmogus yra tas, kuris turi naujų idėjų, nebijo pokyčių, visada sako tiesą ir pan., o verslininko didybė – tai troškimas dalytis savo sėkme su kitais. Lyderystė – tai buvimas savimi. Reikia gerai pažinti savo temperamentą, biologiją, savo trūkumus ir stiprybes. Lyderystės galima išmokti namuose, jei tėvai yra pavyzdys ir padeda sūnui ar dukrai atskleisti savo talentą, suvokti misiją. Lyderystė reiškia, kad siekdamas gerovės sau, padedi jos siekti ir kitiems. Jei veda žmones į pragarą, nesi lyderis. Žmogus kuo anksčiau turi suvokti, kad reikia būti didžiadvasiškam ir nuolankiam. Kas neturi šaunių tėvų, turėtų dairytis į mokytojus, draugus, herojus, skaityti knygas (*bernardinai.lt*, 2014-03-21).

O juk tai pašėlusiai teisinga! Sunku pasakyti, kaip atrodo visas permainingos tikrovės paveikslas (tiesą sakant, gal tokio jau ir nebėra – pamėginkite etimologinę visumą, kurią reprezentuoja žodis *trukmė*, suvaikyti ir sudėlioti iš visų 792 tūkstančių, na, gerai, iš reprezentatyvios daugumos, nuorodų į šį žodį *Google* paieškoje), bet vis dėlto egzistuoja ir toks viešasis diskursas. Galbūt ideologijų apologetai-romantikai pražiūri ar dėl psichologiškai suprantamų priežasčių linkę nematyti tos aplinkybės, kad tarpulaikis (nuo *Time* 1982-ųjų „Metų žmogaus“ rinkimų praėjo daugiau kaip trisdešimtmetis) jau atlaikė privalomą trukmės išbandymą ir pagal apibrėžimą turėtų artėti prie pabaigos, kuri iš šiandieninės perspektyvos atrodo gal net dilginamai atvira. Kaip ten buvo su tuo vizionierišku Malevičiaus „teptuko prisilietimu“?

Beje, apie atviras pabaigas: Mike'o Leigho filmo „Apsinuoginusieji“ (puiki metafora) finale gerokai aplamdytas Davido Tawliso herojus, iš pažiūros cinikas Džonis, vis dėlto šiaip ne taip išeina. Bet atvirą pabaigą tas išėjimas reiškia nebent statistiškai neverifikuojamam „kažkam“, kai kuriuose įtakinguose kontekstuose laikomam „netikslinė grupė“. O ir filmas susuktas 1993-iaisiais, pačiame tarpulaikio įkarštyje.

Apibendrinami tarpulaikio reikšmę/nereikšmingumą, grįžkime prie moto. Tarkime: kažin ar reikia tapti bambuku, jei norime turėti bambuko piešinį. Gali būti, kad kažkas, kol kas dar neįvardytas (tiesą pasakius, ir nebūtinai įvardytinas) visais atvejais turės jei ne piešinį, tai bent jau jo „koverį“. Todėl visi neapibrėžti epitetai, įterpiniai, dalelytės (tokie kaip „turbūt“, „veikiausiai“, „juk“, „tikriausiai“, „gali būti“, „jau“, „tikėtina“, „gal“ ir t. t.), literatūriniam tekstams tradiciškai suteikdavę stilistinio turiningumo, yra neabejotinas šio teksto trūkumas.